

## VERSLAGEN VAN DE MAANDELIJKE BIJEENKOMSTEN

Te Maastricht 1 december 1979

De voorzitter opende de bijeenkomst met een uitvoerig welkom aan Frans Ensink en Nico Reijst, twee bij ons Genootschap hoog aangeschreven herpetologen. Niet alleen kennen ze de inlandse amfibieën en reptielen erg goed, maar hun twee en een half uur durende film-diaverslag getuigde van een grote bekendheid met de uitheemse padden, kikkers, hagedissen en slangen, waarbij ook de tropische plantenwereld hen zeker niet onbekend bleek. Hun hobbie strekt zich veel verder uit dan alleen het houden van deze dieren. Tot tweemaal toe hebben ze een expeditie naar Suriname gemaakt om deze beesten in hun eigenlijke biotoop te kunnen bestuderen. Door hun hobbie waren ze vooral geïnteresseerd geraakt in de milieuomstandigheden. Dat dit welbewust en grondig gebeurde bleek uit de wijze waarop ze hun tocht hadden voorbereid.

Het filmverslag liet zien dat ook de inwoners van Suriname bewondering hadden voor hun kennis van met name de slangen. Slaan de inwoners elke slang die ze tegen komen dood, de heer Reijst zoekt de slangen op en toont aan dat je met kennis van zaken heel wat slangen zelfs op kunt pakken. Hij ontzenuwde daarmee vele fabeltjes over kleine giftslangtjes en grote wurgslangen. In zijn handen blijken het zeer interessante dieren en is het zelfs mogelijk foto's te maken van de lange giftanden van als zeer gevaarlijk bekend staand grote giftslangen. Met behulp van schitterende dia's maakten we ook kennis met de grote veelheid aan kikkers en hagedissen.

Onze voorzitter drukte het als volgt uit: "Ik ben toch ook enkele keren in oerwouden geweest, maar deze dieren heb ik er nooit gezien. Wat we hier gezien hebben is duidelijk werk van mensen die zich gespecialiseerd hebben." Opvallend was ook de liefde waarmee elk dier met een mooie latijnse naam gekoesterd werd. Maar nog mooier dan de namen

waren de kleuren. Het getuigt ook van hun echte natuurliefde, dat ze juweeltjes als de *Dendrobates tinctorius*, hét pijlgif kikkertje met blauwe gespikkelde poten en felgeelgekleurde rug, dat daar in vrij grote aantallen voorkomt en ook niet beschermd is, niet zijn gaan verzamelen, maar juist met de grootste zorg hebben omringd. Indrukwekkend was de film gemaakt van een grote zeeschildpad die op een ongebruikelijk tijdstip, namelijk overdag, op het strand een diepe kuil kwam graven om er de vele ping-pong-bal-grote eieren in te leggen. Te zien kregen we ook hoe men in Suriname deze met uitsterven bedreigde lederschildpaden probeert in aantal te doen toenemen door de eieren te verzamelen, kunstmatig uit te broeden en weer als jong dier in de zee terug te zetten. Het moet hier gezegd worden dat ook de Nederlandse vereniging Lacerta hieraan een actieve bijdrage heeft geleverd door gelden in te zamelen, en dat de Zuid-Limburgse afdeling onder leiding van Nico Reijst, Ed Elzenga en Frans Ensink hierin een fors aandeel heeft gehad. Uit hun verhaal en vooral hun houding tegenover de dieren bleek ons dat het houden van dieren kan leiden tot een bewogen en weloverwogen vorm van dierenbescherming.

### Summary:

Mr. Ensink and Mr. Reijst addressed monthly meeting with a lecture on amphibians and reptiles in Suriname.

Te Heerlen op 12 november 1979

Voordat prof. van Boven het woord kreeg voor zijn aangekondigde lezing vertoonde dr. Dijkstra een foto van de Duitse pijp (*Aristolochia clematites*) met vruchten uit de Botanische Tuin te Terwinselen. Rijpe vruchten van deze zijn een zeer grote uitzondering voor ons land. De planten zijn oorspronkelijk afkomstig uit de wegberm te Meerssenhove, waarvandaan Dijkstra in 1941 één exemplaar meenam voor zijn tuin. Deze ontwikkelde zich door middel

van uitlopers zeer voorspoedig tot enkele 10-tallen exemplaren, bloeiden rijkelijk, maar vormden nooit enige aanduiding van vruchtzetting. In 1977 werden enkele exemplaren overgebracht naar Terwinselen en in 1979 werden 2 rijpe vruchten gevormd.

Daarna was het woord aan prof. van Boven. Deze legde de nadruk op het feit dat het microklimaat voor wat betreft warmte, vochtigheid en windkracht voor talrijke kleine dieren (en planten) aanzienlijk gunstiger is dan op 1 m hoogte boven de grond. De Bosmier nu vormt zijn eigen microklimaat. De bedekkende laag van een mierenhoop bestaat uit fijn materiaal, daaronder bevinden zich veel grovere delen. Een nest wordt gebouwd om een afgezaagde boomstam en in en om deze half vergane stam en zijn wortels graven de mieren verder de grond in. In het voorjaar, ca. half februari, als de zon maar even schijnt op die hoop, verzamelen de mieren zich in het bovenste gedeelte er van en nemen warmte op en verliezen vocht. Na enige tijd kruipen ze weer naar beneden en staan daar warmte af en nemen nieuw vocht op. Andere exemplaren kruipen nu naar boven enz. Hierdoor kan de temperatuur oplopen tot 20–27 °C, terwijl buiten misschien nog sneeuw ligt. Op 19 maart kunnen dan reeds jonge volwassen dieren ontstaan zijn. Door openingen te maken en weer te sluiten kunnen ze de temperatuur in het nest regelen. Wat de voortplanting betreft: uit grote eieren plus een speciale voeding groeien mannelijke of vrouwelijke dieren op, uit kleine eieren ontstaan de werkmieren. Uitscheidingsstoffen van bladluizen zijn rijk aan suikers en eiwitten. Deze vormen een belangrijke voedselbron, die aangevuld wordt met dierlijk voedsel.

Na de pauze behandelde de spreker Trekmieren uit Afrika. Hun staten zijn zeer talrijk bevolkt, soms meer dan 20 miljoen dieren. Bepaalde invloeden, vooral bewegingen van hun larven beïnvloeden hun

gedrag, zoals het op buit uittrekken, verhuizingen, nieuwe kolonies stichten, het leggen van eieren waaruit jonge koninginnen zullen opgroeien. Zijn deze op het punt van volwassen worden dan trekt de oude koningin met een deel van het volk weg. De jonge exemplaren, acht of iets meer, vechten het onderling uit wie de baas zal worden, de rest wordt gedood...

De heer van Geel vroeg hoe dit doden plaatsvindt en kreeg als antwoord dat werkmieren zich ook in die strijd mengen.

Prof. van Boven achtte het uitgesloten dat Bosmieren een adder kunnen doden, evenmin als verschillende soorten kevers. Wel kan men cadavers aantreffen van dieren die op de een of andere wijze zijn dood gegaan en daarna door Bosmieren verder van hun vlees ontdaan worden. Na de paring kunnen wijfjes van allerlei mierensoorten als één enkel exemplaar, bijv. onder een steen, langzamerhand een volk opbouwen. In het voorjaar worden enkele eieren gelegd. Eén larve wordt dan groot gebracht met het voedsel uit de andere eieren. Is deze volwassen dan begint deze mee aan allerlei werkzaamheden. Intussen zijn weer enkele eieren gelegd, waarvan de larven bestemd zijn om verder op te groeien, enz.

#### Summary:

Prof. Dr. van Boven addressed monthly meeting with a lecture on heat-regulation in ant-nests.

Aanvulling op het verslag van de voordracht van P.H. Kelderman op 10 september 1979.

In West-Europa komen  $\pm 600$  eetbare soorten voor en niet 60 zoals abusievelijk vermeld (zie pag. 167) De paddestoelenwereld bestaat niet alleen uit saprofieten en parasieten, maar ook uit vele mykorrhiza vormers.

Deze soorten leven in symbiose met boom of struik,

vormen 'n levensgemeenschap, waarbij beide voordeel hebben.

De verweringsverschijnselen in kasteel Schaloen worden veroorzaakt door de Huiszwam. (*Serpula lacrymaus*).

De bekende vliegenzwam werkt niet bedwelmend, doch zijn gif roept bij nuttigen hysterie en hallucogene verschijnselen op. Is alleen gebruikt bij Noordelijke volkeren in het verre oosten.

Krijgers kregen deze paddestoel voor het ten strijde trekken toegediend als oppepmiddel. (Berserker woede)

Volkeren in Zuid- en Noord-Amerika hebben zwammen gebruikt uit de *Panaeolus*-groep voor godsdienstige bijeenkomsten.

## UIT DE FLORA VAN LIMBURG

Waarnemingenrubriek van de Plantenstudiegroep van het Natuurhistorisch Genootschap. Waarnemingen te zenden aan Plantenstudiegroep Natuurhistorisch Genootschap, Bosquetplein 6, Maastricht, t.a.v. D. Th. de Graaf (tel.: 13671).

De onderstaande soorten zijn gevonden tijdens een excursie van de Plantenstudiegroep op 9-6-1979 naar de omgeving van Neerkanne (Albertkanaal) en Kasteel Caster (B). Een volledige soortenlijst, opgesteld door J. Hermans, is op aanvraag verkrijgbaar op bovengenoemd adres.

|                                            |                       |         |
|--------------------------------------------|-----------------------|---------|
| <i>Aceras anthropophorum</i>               | Poppenorchis          | 5       |
| <i>Achillea ptarmica</i>                   | Wilde bertram         | 1,4     |
| <i>Antbriscus caucalis</i>                 | Fijne kervel          | 1       |
| <i>Antbyllis vulneraria</i>                | Wondklaver            | 1, 2, 5 |
| <i>Anthrimum orontium</i>                  | Akkerleeuwebek        | 2       |
| <i>Aphanes microcarpa</i>                  | Kleine leeuweklauw    | 2       |
| <i>Arabis hirsuta</i> , ssp <i>hirsuta</i> | Ruige scheefkelk      | 5       |
| <i>Artemisia absinthium</i>                | Absint-alsen          | 1       |
| <i>Campanula persicifolia</i>              | Perzikbladig klokje   | 2       |
| <i>Campanula rapunculoides</i>             | Akkerklokje           | 2       |
| <i>Campanula trachelium</i>                | Ruig klokje           | 4       |
| <i>Carlina vulgaris</i>                    | Driedistel            | 5       |
| <i>Colchicum autumnale</i>                 | Herfsttijloos         | 3       |
| <i>Dianthus armeria</i>                    | Ruige anjer           | 1,2     |
| <i>Dipsacus pilosus</i>                    | Kleine kaardebol      | 4       |
| <i>Lathyrus aphaca</i>                     | Naakte lathyrus       | 2       |
| <i>Lathyrus latifolius</i>                 | Breedbladige lathyrus | 2,5     |
| <i>Lonicera xylosteum</i>                  | Rode kamperfoelie     | 4       |
| <i>Minnartia hybrida</i>                   | Tengere veldmuur      | 1       |
| <i>Orchis militaris</i>                    | Soldaatje             | 5       |
| <i>Phyllites scolopendrium</i>             | Tongvaren             | 4       |
| <i>Plantago media</i>                      | Ruige weegbree        | 1,2,3,5 |
| <i>Platanthera chlorantha</i>              | Bergnachtorchis       | 4       |
| <i>Ranunculus sardous</i>                  | Behaarde boterbloem   | 2       |
| <i>Rhinanthus alectorolophus</i>           | Behaarde ratelaar     | 2       |
| <i>Rhinanthus minor</i>                    | Kleine ratelaar       | 2,5     |
| <i>Satureja acinos</i>                     | Kleine steenthijm     | 1,2,5   |
| <i>Sedum album</i>                         | Wit vetkruid          | 5       |
| <i>Silene nutans</i>                       | Nachtsilene           | 5       |
| <i>Stenactis strigosa</i>                  | Madelieffijnstraal    | 3       |
| <i>Trifolium medium</i>                    | Bochtige klaver       | 2       |
| <i>Vicia villosa</i>                       | Zachte wikke          | 2       |

1 = Albertkanaal, wegzijde; hok 61-27

2 = Albertkanaal, zijde van Maastricht; hok 61-27

3 = Albertkanaal, ter hoogte van Neercanne; hok 61-37

4 = Kasteel Caster; hok 61-38

5 = Lixhe; hok 61-48

## Summary

A survey is given of interesting plant species found along the Dutch-Belgian border near Neerkanne. The numbers mentioned indicate the finding places. A more detailed list is available at the address mentioned above.